

i04. Židovské náboženství

Židovské náboženství je nejstarší z teistických náboženství (zvaných též profétická či abrahamovská) a vůči ostatním dvěma plní úlohu jakéhosi základu, na který tato pozdější náboženství tak či onak navazují. Hebrejská bible je zahrnuta v křesťanské bibli jako Starý zákon a proto jsme v besedách předpokládali základní znalost.

Islámská teoložka **Riffat Hassanová** postřehla, že každé z abrahamovských náboženství má svůj určitý „neuralgický bod, který není pro ně samé »negociační«, pro obě zbylá však není akceptovatelný: Pro židovství je to jedinečné vyvolení Izraele jako *lidu Božího* a zaslíbení země...“¹ Domnívám se, že tato neuralgie mizí, když vyvolení nechápeme jako nějaké preferování, ale jako úkol. Idea úkolu je obsažena již v závěru slov pronesených k Abrahamovi: „Staň se požehnáním... V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.“ (Gn 12,1-3) O tato slova a následující výchovu vyvoleného lidu se opírala představa dostředivé misie², vyjádřená například u Izajáše slovy: „Mnohé národy půjdou a budou se pobízet: »Pojďte, vystupme na horu Hospodinovu, do domu Boha Jákobova. Bude nás učit svým cestám a my po jeho stezkách budeme chodit.«“ (Iz 2,3)

Vyvolení znamenalo též výchovu. Ačkoli je Židů sotva 0,4% světové populace (1985), jejich přínos duchovnímu rozvoji lidstva je nesporně veliký. Prof. **Milan Balabán** vyzvedá zejména: (1) „Provizornost lidské existence. Tato myšlenka, zcela jedinečná, »objevená« v Izraeli, předpokládá zkušenost »Hebrejců«, putujícího lidu, jenž nikdy nebyl zcela zajištěn... Krystalicky je to vyjádřeno v Žalmu 90: »Zrána člověk rozkvete a už odkvétá, večer uvadne a uschne.«...

(2) Vynikajícím, patrně nejpřednějším »izraelským objevem« je myšlenka víry (EMET). Pastýřský lid Hebrejců musel chtít nechtít důvěřovat, že přežije. Tato důvěra pro futuro se stala nezbytností jeho bytování... Víra znamená v biblickém pojetí *jistotu*, že Hospodin o svém lidu ví a nedopustí, aby Izrael skončil tragicky »pod koly dějin«...

(3) Jinou stěžejní myšlenkou je jinakost Boží. Izrael byl obklopen národy, které si božstva zpředmětňovaly... Bůh v pojetí Izraele je EHJÉ AŠER EHJÉ (Ex 3) = Jsem, který se stávám, Jsem tak, že spěchám svému lidu na pomoc... Hospodin není uchopitelný, není to »věc«, objekt našeho zkoumání. Je to »hlas« (KÓL). K Bohu je možno se přiblížit jen »sluchem«, tzn. poslušností jeho pokynů a příkazů. Toto pojetí Boha působí stále (včera i dnes) jako permanentní pročišťování našich zpohanštělých »věcných« představ...

(4) A nakonec ještě jednu myšlenku - volání k obrácení (ŠÚB)... Jako »cantus firmus« zní neustálé volání proroků: OBRAŤTE SE, čiňte TEŠÚVA - pokání... Církev je v pojetí reformačních myslitelů »semper reformanda«, tj. vždy znovu potřebující reformaci, obnovu návratem k živému Božímu slovu... Je čemu se učit. A i my křesťané se musíme mnohému učit, neboť Židé jsou kořen a my toliko ratolesti, jak řekl apoštol Pavel (Ř 11,17).“³

Osudy židovského národa byly většinou těžké. Již po babylonském zajetí zůstalo mnoho Židů v diaspoře. Roku 70 po Kr. byl zbořen jeruzalémský Chrám a tak skončila chrámová bohoslužba vč. obětí. Později - po úplném zničení Jeruzaléma za císaře Hadriána v roce 132 - byli Židé rozptýleni po celém světě. Podle prof. **Tomáše Halíka** „Židé ovšem z času diaspory vykřesali ohromný plamen náboženské obrody, a to zejména proto, že na místo zbořeného chrámu nastoupily synagogy, které více než »kostely« či chrámy jsou

školy - školy, v nichž se učení bytostně propojuje s nasloucháním Božímu slovu a s modlitbou. Touto požehnanou proměnou - využitím krize jako šance - se zrodil na místě starého izraelského náboženství judaismus, který pak obstál ve všech dějinných pohromách židovského národa...⁴

Ačkoli se Židé považují za vyvolený národ, je jim cizí exkluzivismus. Nedomnívají, že nežidé jsou předurčeni k zatracení. Smlouva mezi Hospodinem a Židy jako vyvoleným lidem (Sinaj, Mojžíš, Ex 19) byla v pořadí druhá, předcházela jí smlouva s celým lidstvem po potopě (Noe, Gn 9). Nejpozději ve 3. století po Kr. rabíni sestavili seznam sedmi přikázání, která jsou závazná pro »syny Noemovy«, to je pro národy jiné než Izrael. „Synům Noemovým bylo dáno sedm přikázání: (1) zákony (tzn. ustavit spravedlivé soudy), (2) zákaz modloslužby, (3) zákaz rouhání, (4) zákaz sexuální nemorálnosti, (5) zákaz krveprolití, (6) zákaz krádeže a (7) zákaz odtržení údu od žijícího živočicha.“⁵

Rabínské komentáře zakotvují tato přikázání v Písmu, zvláště v Genesis 9. Jako taková jsou jednou z nejpozoruhodnějších iniciativ v dějinách monoteistických náboženství, protože uznávají právo národů na vlastní formulaci víry s podmínkou, že bude v souladu s minimálním, téměř »humanistickým« standardem. Základem Noemova zákona, jak ho chápali rabíni, je odmítnutí modloslužby a uctivý postoj k rozhovoru o Bohu a bohoslužbě, nikoli uznání předem definované božské bytosti.

¹ Podle Hans Küng + Josef van Ess: Křesťanství a islám na cestě k dialogu, Vyšehrad, str.62

² Viz *Hledám slova*, části 4.1.4. a 4.1.9 na konci

³ Balabán Milan: Židovská duchovní tradice jako myšlenkové obohacení ostatního světa, v „Dialog křesťanů a Židů“, Vyšehrad 1999, str.280-283

⁴ Tomáš Halík: Noc zpovědníka. Paradoxy malé víry v postoptimistické době, NLN 2005, str.134

⁵ Norman Solomon: Bohatství v různosti. Tradiční židovské postoje k náboženské různosti, v „Dialog...“, str. 36